YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)
6 päivänä huhtikuuta 1995 *

Asiassa C-325/93,

jonka tribunal du travail de Bruxelles on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen ensin mainitussa tuomioistuimessa vireillä olevassa riita-asiassa

Union nationale des mutualités socialistes

vastaan

Aldo Del Grosso,

jossa

Institut national d'assurance maladie-invalidité esiintyy,

väliintulijana kansallisessa tuomioistuimessa

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149 s. 2) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja F. A. Schockweiler sekä tuomarit G. F. Mancini ja J. L. Murray (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: W. Van Gerven,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet:

— Aldo Del Grosso, asiamiehenään luottamusmies Daniele Rossini,

— Institut national d'assurance maladie-invalidité, asiamiehenään asianajaja Jean-Jacques Masquelin, Bryssel,

— Italian hallitus, edustajanaan valtionasiamies Pier Giorgio Ferri, ja

— Euroopan yhteisöjen komissio, edustajinaan asiamiesten ominaisuudessa oikeudellisen osaston virkamies Marie Wolfcarius ja tälle osastolle tehtäviä hoitamaan lähetetty kansallinen virkamies Théophile Margellos,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan Institut national d'assurance maladie-invaliditén ja Euroopan yhteisöjen komission esittämät suulliset huomautukset 24.3.1994 pidetyssä suullisessa käsittelyssä,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.4.1994 pidetyssä käsittelyssä esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunal du travail de Bruxelles (Brysselin työtuomioistuin) on 17.6.1993 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 24.6.1993, esittänyt ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti useita ennakkoratkaisukysymyksiä, jotka koskevat sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149 s. 2, jäljempänä asetus N:o 1408/71) tulkintaa.

2 Nämä kysymykset ovat tulleet esiin riita-asiassa Union nationale des mutualités socialistes vastaan Aldo Del Grosso, joka on Italian kansalainen.

3 Del Grosso on työskennellyt Italiassa vuodesta 1938 vuoteen 1946 ja ollut tuolloin siellä vakuutettuna. Sen jälkeen hän on työskennellyt Belgiassa, jossa hän on kuulunut Belgian palkattuja työntekijöitä koskevaan sosiaaliturvajärjestelmään.

4 Hän on saanut 10.1.1977 alkaneen työkyvyttömyytensä vuoksi Belgiassa tuosta päivästä lähtien ensisijaisiksi työkyvyttömyyskorvauksiksi kutsuttuja sairausetuuksia vuoden ajan, minkä jälkeen hän on saanut työkyvyttömyyskorvauksia.

5 Koska Del Grosso on ollut vakuutettuna Italiassa, Belgian toimivaltainen laitos Institut national d'assurance maladie-invalidité (jäljempänä INAMI) on lähettänyt työkyvyttömyyseläkehakemuksen Italian vastaavalle laitokselle Istituto nazionale della previdenza socialelle (jäljempänä INPS). Hakemuksen perusteella INPS on myöntänyt Del Grossolle asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti lasketun työkyvyttömyyseläkkeen 1.2.1978 alkaen.

6 Del Grosso on yrittänyt uudelleen työntekoa 1.11.1978—8.3.1979, minkä vuoksi Belgian viranomaiset ovat lakanneet pitämästä häntä työkyvyttömänä tänä aikana ja siis keskeyttäneet työkyvyttömyyden perusteella suoritettavien korvausten maksamisen.

7 Del Grossolle on uudelleen myönnetty Belgian sairaus- ja työkyvyttömyysvakuutuksen mukaiset korvaukset 9.3.1979 alkaen. Päivämäärä, josta lähtien Del Grosso ei ole enää kuulunut ensisijaiseen työkyvyttömyysjärjestelmään, vaan siirtynyt uudelleen saamaan työkyvyttömyyskorvauksia, on kiistanalainen. Del Grosso katsoo nimittäin, että hän on saanut työkyvyttömyyskorvauksia vasta 1.4.1980 alkaen, kun taas INAMI on sitä mieltä, että hänelle on myönnetty sitä 9.3.1980 alkaen.

8 INAMI on lähettänyt INPS:lle uuden eläkehakemuksen tämän jälkimmäisen työkyvyttömyyden vuoksi, ja INPS on tehnyt 12.11.1980 päätöksen, josta käy ilmi toisaalta, että Italian työkyvyttömyyseläke on myönnetty keskeytyksettä myös siltä ajalta, jolloin Del Grosso on uudelleen ollut työssä Belgiassa, ja toisaalta, että tätä eläkettä on korotettu ajalta 1.11.1978—31.3.1980 täydennysosalla, jonka tarkoituksena on ollut taata asianomaiselle Italian vähimmäiseläkkeen mukainen määrä.

9 Saamiensa tietojen perusteella INAMI on 23.12.1980 tekemällään päätöksellä laskenut uudelleen Del Grossolle kuuluvat etuudet ottaen huomioon Belgian 9.8.1963 annetun lain yhteensovitussäännökset (70 § 2 momentti), minkä perusteella on käynyt ilmi, että Del Grossolle oli perusteettomasti maksettu 67 921 Belgian frangin (BEF) suuruinen summa.

10 Koska erääntyneitä italialaisia eläke-eriä ei ole ollut käytettävissä, vakuutuksenantaja, joka tässä tapauksessa on Union nationale des mutualités socialistes, on nostanut kanteen tribunal du travail de Bruxellesissa ja vaatinut perusteettomasti maksetun määrän palauttamista.

11 Del Grosso kiistää olevansa palautusvelvollinen ja erityisesti sen, että Belgian yhteensovitussäännöksiä olisi mahdollista soveltaa italialaiseen täydennysosaan, jota hän on saanut toisen ensisijaisen työkyvyttömyysjakson aikana. Hän väittää, että Belgian yhteensovitussäännösten on väistyttävä asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 3 kohdan säännösten tieltä.

12 Kansallinen tuomioistuin on katsonut, että sen käsiteltävänä olevassa riita-asiassa oli kyse yhteisön oikeuden tulkintaongelmista, ja päättänyt lykätä päätöksentekoaan ja kysyä yhteisöjen tuomioistuimelta:

"1) Voidaanko italialainen työkyvyttömyyseläkkeeksi kutsuttu sosiaaliturvaetuus määritellä itsenäiseksi etuudeksi?

2) Sovelletaanko sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin jne. 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 46 artiklan 3 kohtaa, kun toisaalta etuus, joka on laskettu yhteenlaskemis- ja suhteuttamis- (pro rata) järjestelmän mukaisesti ja johon on lisätty täydennysosa, jotta palkattujen työntekijöiden työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalta olevan pakollisen vakuutuksen mukainen kuukausieläkkeen vähimmäismäärä saavutetaan, ja toisaalta korvaus, joka maksetaan sairauden ja vanhuuden varalta olevasta (ensisijaiseksi kutsutusta) belgialaisesta vakuutuksesta, ovat päällekkäisiä?

3) Onko vai eikö ole italialaisen työkyvyttömyyseläkkeen niin sanottu täydennysosa saman vahingon korvaus, jota tarkoitetaan pakollisen vakuutusjärjestelmän perustamisesta ja järjestämisestä sairauden ja työkyvyttömyyden varalle 9.8.1963 annetun lain 70 §:n 2 momentissa, josta on 30.12.1988 annetun Belgian lain 30 §:n kolmannen kohdan perusteella tullut 76 quater §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on muutettuna 4.12.1978 annetun kuninkaallisen

asetuksen 1 §:n 1 momentissa, eli onko se vai eikö se ole samanlainen kuin viimeksi mainittu (eli onko se vai eikö se ole yhteensovitettavissa viimeksi mainitun kanssa)?"

Ensimmäinen kysymys

13 Tällä kysymyksellä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa tietää, onko italialainen työkyvyttömyyseläkkeeksi kutsuttu sosiaaliturvaetuus asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 1 kohdassa tarkoitetussa merkityksessä itsenäinen etuus.

14 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan (ks. erityisesti asia 323/86, Collini, tuomio 17.12.1987, Kok. 1987, s. 5489, 10 ja 15 kohdat, ja yhdistetyt asiat C-90/91 ja C-91/91, Di Crescenzo ja Casagrande, tuomio 11.6.1992, Kok. 1992, s. I-3851, 20 kohta) itsenäinen etuus on ymmärrettävä etuudeksi, joka on laskettu 46 artiklan 1 kohdan mukaisesti, eli etuudeksi, jonka määrä vastaa toimivaltaisen laitoksen perusteella määräytyvän jäsenvaltion lainsäädännön mukaan huomioon otettavien vakuutuskausien ja asumiskausien kokonaispituutta, ilman että lasketaan täyttyneitä kausia niiden muiden jäsenvaltioiden lainsäädännön mukaan, joiden alaisuuteen asianomainen on kuulunut.

15 Kuten kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan riita-asian vastaaja itse on yhteisöjen tuomioistuimelle jättämissään kirjallisissa huomautuksissa myöntänyt, hänen oikeutensa italialaiseen työkyvyttömyysetuuteen on hankittu sillä perusteella, että hän on kuulunut peräkkäin Italian ja Belgian sosiaaliturvajärjestelmään, ja siis soveltamalla vakuutuskausien yhteenlaskemis- ja etuuksien suhteuttamis- (pro rata) järjestelmää.

16 Sillä, että tähän etuuteen on myöhemmin lisätty täydennysosa, jotta Italian lainsäädännön edellyttämän vähimmäisetuuden määrä on saavutettu, ei ole merkitystä etuuden laskentatapaan eikä myöskään sen luonteen määrittelemiseen.

17 Ensimmäiseen kysymykseen on siis vastattava, että Italian työkyvyttömyyseläkkeen kaltainen työkyvyttömyysetuus ei ole asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu itsenäinen etuus, koska se on laskettu vakuutuskausien yhteenlaskemis- ja etuuksien suhteuttamis- (pro rata) järjestelmää soveltamalla.

Toinen kysymys

18 Asiakirjoista käy ilmi, että tällä kysymyksellä ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin hakee itse asiassa määrittelyä sille, onko kansallisen yhteensovitussäännöksen soveltaminen yhteisön oikeuden vastaista, kun sama siirtotyöläinen saa yhdestä jäsenvaltiosta sairauden perusteella maksettavia työkyvyttömyysetuuksia ja toisesta jäsenvaltiosta työkyvyttömyysetuutta, joka on laskettu vakuutuskaudet yhteenlaskemalla ja etuudet suhteuttamalla (pro rata -menetelmä) ja johon on lisätty täydennysosa, jotta hänelle taataan kansallisen vähimmäiseläkkeen mukainen määrä.

19 Kysymys kansallisten yhteensovitussäännösten yhteisön oikeuden vastaisuudesta ratkeaa asetuksen N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan perusteella.

20 Tässä artiklassa säädetään, että jäsenvaltion säännöksiä etuuden vähentämiseksi, keskeyttämiseksi tai peruuttamiseksi tapauksissa, joissa etuus menee päällekkäin toisen jäsenvaltion lainsäädännön perusteella saatujen muiden etuuksien tai toisesta jäsenvaltiosta saadun muun tulon kanssa, voidaan soveltaa tämän edun saajaan.

21 Tästä yhteensovituksen sovellettavuuden periaatteesta on kuitenkin tiettyjä poikkeuksia. Ensinnäkään sitä ei sovelleta, jos asianomainen saa samanlaisia etuuksia työkyvyttömyyden, vanhuuden, kuoleman (eläkkeet) tai ammattitaudin perusteel-

la, jotka kahden tai useamman jäsenvaltion laitokset ovat myöntäneet 46, 50 ja 51 artiklan tai 60 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti.

22 Jotta voidaan lausua Belgian 9.8.1963 annetun lain 70 §:n 2 momentissa säädetyn yhteensovitussäännöksen sovellettavuudesta, on siksi tutkittava, ovatko kyseessä olevat etuudet samanlaisia, ovatko ne kaikki "sairauden, vanhuuden, kuoleman (eläkkeet) tai ammattitaudin" perusteella maksettavia etuuksia ja lopuksi, suoritetaanko ne asetuksen N:o 1408/71 46, 50 ja 51 artiklan tai 60 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti.

23 Aluksi on siis selvitettävä, ovatko belgialainen ensisijainen työkyvyttömyysetuus ja italialaiset etuudet samanlaisia vai erilaisia.

24 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sosiaaliturvaetuuksia on tässä suhteessa pidettävä samanlaisina, jos niiden kohde ja tarkoitus sekä laskentaperusta ja myöntämisen edellytykset ovat samat (ks. erityisesti asia 197/85, Stefanutti, tuomio 6.10.1987, Kok. 1987, s. 3855, 12 kohta).

25 Belgialaisen etuuden osalta on korostettava, että se perustuu riskin odottamattomaan toteutumiseen ja sen tarkoituksena on korvata sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden aiheuttama taloudellinen vahinko. Etuus vastaa osaa työntekijän työkyvyttömyytensä vuoksi menettämästä palkasta, se maksetaan jokaiselta työpäivältä vuoden ajan työkyvyttömyyden alkamisesta lukien ja se lasketaan Belgiassa täyttyneiden vakuutuskausien mukaisesti.

26 Italialaisen pääetuuden osalta on riidatonta, että se on työkyvyttömyyseläke, joka on laskettu vakuutuskausien yhteenlaskemis- ja etuuksien suhteuttamis- (pro rata) järjestelmän mukaisesti. Sen vuoksi sitä ei voida pitää samanlaisena kuin edellä mainittua belgialaista etuutta.

27 Samoin on todettava, että italialaisen eläkkeen täydennysosalla, jonka osalta Del Grosso erityisesti kiistää Belgian yhteensovitussäännösten soveltamisen, on tarkoitus varmistaa, että edunsaaja saa Italian lainsäädännössä edellytetyn kuukausittaisen vähimmäiseläkkeen. Se edustaa siten matemaattista eroa asianomaisen saaman suhteutetusti (pro rata -menetelmällä) lasketun eläkkeen määrän ja Italiassa taatun vähimmäiseläkkeen määrän välillä. Lisäksi se myönnetään edun saajan täyttyneistä vakuutuskausista riippumatta. Tämän vuoksi se ei voi myöskään olla samanlainen etuus kuin belgialainen etuus.

28 Kahden muun edellä mainitun edellytyksen osalta on korostettava, että kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian vastaajan saama belgialainen ensisijainen työkyvyttömyysetuus on sairauskorvaus, joka on tyypiltään asetuksen N:o 1408/71 III osaston 1 luvun 19 artiklassa ja sitä seuraavissa artikloissa tarkoitettu rahakorvaus, ja että se lasketaan tämän asetuksen 23 artiklan mukaisesti. Se ei siis ole työkyvyttömyyden, vanhuuden, kuoleman tai ammattitaudin perusteella maksettava korvaus, joka suoritetaan 46, 50 ja 51 artiklan tai 60 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti.

29 Edellä esitetyn perusteella kansallisen yhteensovitussäännöksen soveltaminen ei ole ristiriidassa asetuksen N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan kanssa, jos sama siirtotyöläinen saa yhdestä jäsenvaltiosta etuuksia, joiden tarkoituksena on korvata sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä aiheutuva tulonmenetys, ja toisesta jäsenvaltiosta työkyvyttömyysetuutta, joka on laskettu vakuutuskaudet yhteenlaskemalla ja etuudet suhteuttamalla (pro rata -menetelmä) ja johon on lisätty eläkkeen täydennysosa, jonka tarkoituksena on taata hänelle kansallisen vähimmäiseläkkeen suuruinen määrä.

Kolmas kysymys

30 Tällä kysymyksellä yhteisöjen tuomioistuinta on pyydetty määrittelemään italialaisen etuuden luonne Belgian 9.8.1963 annetun lain 70 §:n 2 momentin kannalta.

31 Tässä suhteessa riittää, kun muistuttaa, että yhteisöjen tuomioistuin on päättänyt 5.10.1978 antamassaan Viola-tuomiossa (asia 26/78, Kok. 1978, s. 1771), että ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen on kansallisia yhteensovitussäännöksiä soveltaessaan määriteltävä kyseisten etuuksien luonne sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja ottaen huomioon lainkonkurrenssia koskevat säännöt, koska yhteisön säännökset eivät ole asiaan vaikuttavia.

Oikeudenkäyntikulut

32 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta tämän asian käsittely on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa oikeudenkäynnissä. Tämän vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto)

on ratkaissut Tribunal du travail de Bruxellesin 17.6.1993 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Italian työkyvyttömyyseläkkeen kaltainen työkyvyttömyysetuus, joka lasketaan vakuutuskausien yhteenlaskemis- ja etuuksien suhteuttamis- (pro rata) järjestelmän mukaisesti, ei ole sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 46 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu itsenäinen etuus.

2) Kansallisen yhteensovitussäännöksen soveltaminen ei ole ristiriidassa edellä mainitun asetuksen N:o 1408/71 12 artiklan 2 kohdan kanssa, jos sama siirtotyöläinen saa yhdestä jäsenvaltiosta etuuksia, joiden tarkoituksena on sairaudesta johtuvasta työkyvyttömyydestä aiheutuvan tulonmenetyksen korvaaminen, ja toisesta jäsenvaltiosta työkyvyttömyysetuutta, joka on laskettu vakuutuskaudet yhteenlaskemalla ja etuudet suhteuttamalla (pro rata -menetelmä) ja johon on lisätty eläkkeen täydennysosa, jonka tarkoituksena on taata hänelle kansallisen vähimmäiseläkkeen määrä.

3) Ennakkoratkaisukysymyksen esittäneen tuomioistuimen asiana on kansallisia yhteensovitussäännöksiä soveltaessaan määritellä kyseisten etuuksien luonne sovellettavan kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja ottaen huomioon lainkonkurrenssia koskevat säännöt, koska yhteisön säännökset eivät ole asiaan vaikuttavia.

Schockweiler Mancini Murray

Julistettiin Luxemburgissa 6 päivänä huhtikuuta 1995.

Kirjaaja

R. Grass

Toisen jaoston puheenjohtaja

F. A. Schockweiler